

„Mi, történészek, mindannyian művészek vagyunk.”

Interjú David W. Noble professzorral

David William Noble, aki 1995-ben töltötte be 70. életévét, a Wisconsin Egyetemen (Madison) szerezte Ph.D. fokozatát 1952-ben. Ettől az évtől kezdve a Minnesotai Egyetemen (Minneapolis) tart kurzusokat az amerikai történelem és amerikanisztika tárgykörében. Hosszú időn át töltötte be a Minnesotai Egyetem Amerikanisztika Tanszékének vezetői posztját az 1990-es évek elejéig. Vendégoktatóként megfordult Németországban, Ausztriában és Japánban. Kutatási területei: az amerikai történetírás története, amerikai esztétorténet, kultúrelmélet, a modernitás és a fejlődés fogalma az amerikai kultúrelméletben. Legismertebb művei közé tartoznak: *The Paradox of Progressive Thought* (1958), *Historians Against History* (1965), *The Progressive Mind* (1970), *The Free and the Unfree* (Peter Carrollal közösen) (1977), *The End of American History* (1985).

A professzor úrhoz levélben tettük fel kérdéseinket, amelyek a pályáját meghatározó fő motivációkra és célkitűzésekre, illetve az amerikai történettudomány jelenlegi helyzetéről vallott nézeteire irányultak. Betegsége miatt az egyes kérdésekre csak röviden tudott válaszolni, ezért válaszait egybeszerkesztve közöljük.

* * *

A történet szerint, amelyet a harmincas években ismertem meg, az Írországból és Németországból származó nagyszüleim egy olyan óvilágot hagytak a hátuk mögött, ahol szegénység és háború uralkodott, és egy olyan újvilágba érkeztek, amelyet béke és jólét jellemezett. A helyzet később megváltozott. 1940-ben elvesztettük a farmunkat, s ezzel a szegénység újra meghatározó élménnyé vált családjunk számára. Ebből 1943-ban kerültem ki, abban az évben, amikor besoroztak az Egyesült Államok hadseregébe, hogy Európában harcoljak. Az irónia azóta is világnézetem meghatározó eleme.

Azt, hogy 1945-ben megkezdhettem tanulmányaimat a Princeton Egyetemen, annak köszönhettem, hogy az Egyesült Államok kormánya támogatást nyújtott a veteránoknak. Az egyetemen nagy hatással volt rám Joseph Strayer, aki középkori európai történelmet oktatott, valamint E. Harris Harbison, aki reneszánsz és reformáció korabeli történelmet adott elő. Ők ismertették meg velem a civilizációk felemelkedésének és hanyatlásának az elméletét, amit azután magammal vittem a Wisconsin Egyetemre. Azok közül a tanárok közül, akikkel ott kapcsolatba kerültem, nem volt senki, aki hatást gyakorolt rám. Ők kivétel nélkül – így utólag visszatekintve legalábbis úgy vélem – megpróbálták eltitkolni azt a válságot, amit én magam is átéltem. Hozzájuk hasonlóan én is tapasztaltam az Ó- és Újvilág különbözőségéről szóló elbeszélés elvesztésének fájdalmát. Későbbi tanulmányaim során Carl Becker írásai voltak nagy hatással rám. Ő az 1920-as években azon a nézeten

volt, hogy a modern kori transzatlanti világ a végéhez közeledik. Egész életemben lábjegyzeteket írtam Beckerhez.

Egyetértek Thomas Kuhn téziseivel, melyeket *A tudományos forradalmak szerkezete* című könyvében (1962) fejtett ki. Kuhn amellet érvel, hogy a hipotézisek határozzák meg a valóságot. A modern kor embere számára a nemzet volt az, amely a nyugati civilizáció csúcspontját jelentette. A posztmodernizmus evvel a hipotézissel kapcsolatos kétségeinkről ad számot. A valóság meghatározásának hiányában minden mesterséges, művi – ha úgy tetszik – művészi konstrukciónak tűnik.

Nem gondolom, hogy a mai Egyesült Államokban léteznének nagyobb központjai a nemzeti történetírásnak. Mivel több egymással rivalizáló elbeszélés létezik a jelenlegi posztmodern állapotban, nem beszélhetünk központokról.

A nyugati civilizáció – a modern nemzethez hasonlóan – többé már nem állítható be úgy, mintha az egyetemes emberi történelem csúcspontja lenne. Úgy gondolom, hogy továbbra is egy olyan időszakban fogunk élni, amikor nem történelemről, hanem különböző történelmekről kell beszélnünk, amelyek átfedik egymást. Az Egyesült Államok anglo-protestáns elitjei – paradox módon – egy, a nemzeti kereteket előtérbe állító nép életének értelmet adó tájkép esztétikai tekintélyét pusztították el akkor, amikor az 1940-es években véget vetettek a nemzeti elszigetelődés elbeszélésének. A nemzeti kereteket privilegizáló, homogén nép esztétikai tekintélye hiányában ma már nem egy, hanem több amerikai népről beszélhetünk az Egyesült Államok területén belül. Ezt az új paradigmát mint esztétikai tekintélyt én is magaménak vallom. Ezért úgy gondolom, szükség van arra, hogy az Egyesült Államokban az amerikai kultúrák különféle változatait tanítsuk.

A nemzeti történelem által vallott feltevés szerint elkerülhetetlen az elmozdulás a helyi kultúrák változataitól egy egységes nemzeti kultúra felé. Ebből a paradigmából viszont átléphetünk egy alternatív paradigmába, amely azt vallja, hogy a helyi kultúrák léte szükségszerű. Jelenleg olyan erők hatnak, melyek a nemzeti határok meghaladására ösztönöznek annak érdekében, hogy feltárjuk a transznacionális mintákat. Ugyanakkor az irányban is tapasztalható nyomás, hogy az egyes nemzeti kultúrákon belül a kultúrák pluralizmusát lássuk.

Egyetemi hallgató koromtól kezdve, azóta, hogy érdekelnek a nagyobb struktúrák és folyamatok, értelmetlennek tűnik a számomra az egyetemekre jellemző tanszéki felosztás és széttagoltság, amelyben megkezdtem tudományos pályafutásomat. Bár egymástól merőben különböző kultúrák léteznek, az egyes kultúrák olyan többé-kevésbé egységes formákban nyilvánulnak meg, mint a közgazdaságtan, a politika, a különböző társadalmi minták, a vallás, a tudományok és a művészetek. Csak egy interdiszciplináris módszer képes arra, hogy megmutassa a közös struktúrákat. Ugyanakkor úgy vélem, hogy a kultúrák térbeli és időbeli aspektusokkal rendelkeznek, és ezért szükség van az időbeni változás érzékelésre, vagyis a történeti megközelítésre is.

Úgy gondolom, hogy mi, történészek, mindannyian művészek vagyunk. Írásaink és oktatói munkánk egyaránt műalkotásnak tekinthetők. Vannak olyan alkotásaink, amelyek művészileg értéktelenek, míg mások értékesek. Pályafutásom során jobban ügyeltem arra, hogy szépen tanítsak, mint arra, hogy szépen írjak. Ez

talán azért van így, mert azok, akiket tanítok, nagyra értékelik a tanításom művészetét, ám attól félek, hogy a kollégáim, kutatási eredményeimet olvasván, „művészetnélküli” igazságot szeretnének látni.

Jelenleg egy könyvön dolgozom, amely az Egyesült Államok azon nemzeti tájképének a halálát fogja bemutatni, amit az angolamerikaiak 1830 és 1860 között elképzelték. Meg szeretném magyarázni azt a válságot, amely egyaránt jellemezte a korabeli történetírást, irodalomkritikát, művészetkritikát és filozófiát. Meg akarom mutatni, miként váltotta fel a nemzeti tájkép terét a nemzetközi piac tere. Benedict Anderson *Imagined Communities* című művének gondolatmenetét követve, úgy vélem, könyvem esettanulmány lesz a nemzeti térnek az Atlanti-óceán mindkét partján tapasztalható válságáról.

Szeged–Minneapolis, 1995-1996

Az interjú kérdéseit összeállította: **Vajda Zoltán**

David W. Noble műveinek bibliográfiája

Könyvek:

The Paradox of Progressive Thought. Minneapolis, 1985.

Historians Against History. The Frontier Thesis and the National Covenant in Americal Historical Writing since 1830. Minneapolis, 1965.

The Eternal Adam and the New World Garden: The Central Myth in the American Novel. New York, 1968.

The Progressive Mind. Chicago, 1970 (átdolgozott kiadás, 1981).

The Restless Centuries. (Peter Carroll-lal) Minneapolis, 1973 (átdolgozott kiadás, 1988).

The Free and the Unfree. (Peter Carroll-lal) New York, 1977 (brit kiadás, 1977, olasz kiadás, 1981), átdolgozott kiadás, 1988.

Twentieth-Century Limited. (David Horowitz és Peter Carroll közreműködésével) Boston, 1980.

The End of American History. Minneapolis, 1985 (japán kiadás 1988).

American Research Methods. Tokió, 1993. (Szerkesztés és bevezető)

Kiadás alatt: The Anglo-Protestant Monopoly of the Term "American", Durham, North Carolina.

Előkészületben: The Death of the American Landscape: The Crisis of Cultural Criticism in the United States, 1890s-1990s.

Egyéb publikációk:

The *New Republic* and the Idea of Progress. *Mississippi Valley Historical Review* (1951).

The Paradox of Progressive Thought. *American Quarterly* (1953).
Újranyomva in *The American Experience*, ed. Hennig Cohen. Boston, 1968.

Herbert Croly and American Progressive Thought. *Western Political Quarterly* (1954).
Újranyomva in *American Political Thought*, ed. John P. Roche. New York, 1967.

Simon Patten: Relativist or Utopian. *Antioch Review* (1954).

The Religion of Progress in America. *Social Research* (1955).

Veblen and Progress: The American Climate of Opinion. *Ethics* (1955).
Újranyomva in *Essays in American Intellectual History*, ed. Wilson Smith. Hinsdale, Illinois, 1975.

Carl Becker: Science, Relativism and the Dilemma of Diderot. *Ethics* (1957).

Dreiser and Veblen and the Literature of Cultural Change. *Social Research* (1957).
Újranyomva in *Studies in American Culture*, eds. Joseph Kwait and Mary Turpie. Minneapolis, 1960 és in *Intellectual History in America*, ed. Cushing Strout. New York, 1968.

William Dean Howells: The Discovery of Society. *Midwest Quarterly* (1962).

Cooper, Leatherstocking and the Death of the American Adam. *American Quarterly* (1964).
Újranyomva in *The American Experience*, ed. Hennig Cohen. Boston, 1968 és in *The American Novel*, ed. Christof Wegelin. New York, 1972.

The Sacred and the Profane: The Theology of Thorstein Veblen. In Thorstein Veblen. *The Carlton College Veblen Seminar Essays*, ed. Carlton Qualey. New York, 1968.

American Society and Metaphysics. *Buchnell Review* (1971).

Beyond Alienation. *Journal of Current Social Issues* (1974).

Conservatism in the USA. *Journal of Current Social Issues* (1978).

Paradigms, Progress and the Interpretation of History. *The Canadian Review of American Studies* (1982).

Robert Bellah, Civil Religion and the American Jeremiad. *Soundings* (1982).

American Studies and the Burden of Frederick Jackson Turner: The Case of Henry Nash Smith and Richard Hofstadter. *Journal of American Culture* (1982).

„Progressivism” in Scribner's *Encyclopedia of Political History*, ed. Jack Greene. New York, 1984.

The Metaphor of Two Worlds: The American West, Industrial Revolution in England, and Modernization Theory. (Michael Fores közreműködésével) in *Soundings* (1985).

William Appleman Williams and the Crisis of Public History. In *Redefining the Past: Essays in Diplomatic History in Honor of William Appleman Williams*, ed. Lloyd Gardner. Cornwallis, 1986.

Democracy or Capitalism: Charles Beard, Richard Hofstadter and the Paradigmatic Revolution in American Historical Writing 1941-1955. In *Peril or Promise: Essays on American Culture Since World War II*, ed. Lary May 1988.

Előszó Jeffrey Burton Russell *Inventing the Flat Earth. Columbus and Modern Historians* című könyvéhez. New York, 1991.

Bevezetők az alábbi művek új kiadásaihoz:

Donnelly, Ignatius: *The Golden Bottle*. (reprint) New York, 1968.

Steffens, Lincoln: *The Struggle for Self-Government*. (reprint) New York, 1968.

Ward, Lester Frank: *Dynamic Sociology*. (reprint) New York, 1968.

Fiske, John: *Outlines of Cosmic Philosophy*. (reprint) New York, 1969.